

सजीवोपूर्वेण भूतैश्च विप्रियुक्तो वायुद्वारादृष्टित्वं प्राप्यान्तरूपेण परिणम्येतो हृषी भवतीत्याह अन्त्रमिति ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ कथं सूक्ष्मसतमस्य पुरुषस्य स्थूलतरेणेतसादात्म्यं सत्यपिसंसर्गे अभवाच्चो रिच भवतीत्याशंकते आख्यातमिति ॥ ३१ ॥ भूतावेशान्यायेन पुरुषस्त्वैतैर्भूतैरेतोद्वाराशरीराकारत्वं प्राप्तेः सहसंगमात्रेणाभिभूयते तादात्म्येन च वर्धते संगभावे तु न सुप्तसमाध्यादावित्याह आसन्नेति ॥ ३२ ॥ त

बृहस्पतिरुवाच अन्त्रमश्रंति यद्देवाः शरीरस्थानरेश्वर ॥ पृथिवीवायुराकाशमापोऽज्योतिर्मनस्तथा ॥ २८ ॥ ततस्तत्तेषु राजेन्द्रतेषु भूतेषु पंचसु ॥ मनः षष्ठेषु शुद्धात्मनरेतः संपद्यते महत् ॥ २९ ॥ ततो गर्भः संभवति श्लेषास्त्रीपुंसयोर्नृप ॥ एतत्ते सर्वमाख्यातं भूयः किं श्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ युधिष्ठिर उवाच आख्यातं मे भगवता गर्भः संजायते तथा ॥ यथा जातस्तु पुरुषः प्रपद्यति तदुच्यतां ॥ ३१ ॥ बृहस्पतिरुवाच आसन्नमात्रः पुरुषस्त्वैतैर्भूतैरभिभूयते ॥ विप्रयुक्तश्चैतैर्भूतैः पुनर्यात्यपरांगतिं ॥ ३२ ॥ सर्वभूतसमायुक्तः प्राप्नुते जीव एव हि ॥ ततोऽस्य कर्म पश्यंति शुभं वायदिवान्शुभं ॥ देवताः पंचभूतस्थाः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३३ ॥ युधिष्ठिर उवाच त्वगस्थिमांसमस्तु ज्यैतैश्च भूतैर्विवर्जितः ॥ जीवः स भगवन्कस्थः सुखदुःखे समश्नुते ॥ ३४ ॥ बृहस्पतिरुवाच जीवः कर्म समायुक्तः शीघ्रं रेतस्त्वमागतः ॥ स्त्रीणां पुण्यं समासाद्य सूते कालेन भारत ॥ ३५ ॥ यमस्य पुरुषैः क्लेशं यमस्य पुरुषैर्वधं ॥ दुःखं संसारचक्रं च नरः क्लेशं स विंदति ॥ ३६ ॥ इह लोके स च प्राणी जन्म प्रभृति पार्थिव ॥ सुकृतं कर्म वै भुंक्ते धर्मस्य फलमाश्रितः ॥ ३७ ॥ यदि धर्मं यथाशक्ति जन्म प्रभृति सेवते ॥ ततः स पुरुषो भूत्वा सेवते नित्यदा सुखं ॥ ३८ ॥ अथांतरातु धर्मस्याप्यधर्ममुपसेवते ॥ सुखस्यानंतरंदुःखं स जीवोऽप्यधिगच्छति ॥ ३९ ॥ अधर्मेण समायुक्तो यमस्य विषयंगतः ॥ महदुःखं समासाद्य तिर्यग्योनौ प्रजायते ॥ ४० ॥ कर्मणा येन येनेह यस्यां योनौ प्रजायते ॥ जीवो मोहसमायुक्तस्तन्मे निगदतः शृणु ॥ ४१ ॥ यदेतदुच्यते शास्त्रे सेति हासे चच्छंदसि ॥ यमस्य विषयं घोरं मर्त्यो लोकः प्रपद्यते ॥ ४२ ॥ इह स्थानानि पुण्यानि देवतुल्यानि भूपते ॥ तिर्यग्योन्यतिरिक्तानि गतिमंति च सर्वशः ॥ ४३ ॥ यमस्य भवने दिव्ये बह्वलोकसमेगुणैः ॥ कर्मभिर्नियतैर्बद्धो जंतुर्दुःखान्युपाश्रुते ॥ ४४ ॥

तस्मादात्म्याभिमानरूपादाभिभावाद्यं कर्तृत्वादिमान् भवति तदास्य कर्मादिकं देवाः पश्यंति ॥ ३३ ॥ स्थूलदेहसंगाद्युज्यतामस्य कर्तृत्वं तद्वाहेतुकथमस्य सुखादिसंग इत्याशंकते त्वगिति ॥ ३४ ॥ स्थूलदेहनाशक्षण एव सरेतस्त्वं शुक्रकर्मणः सूक्ष्मशरीरभावमेति ततः स्त्रीणां पुण्यं समासाद्येत्यादि स्पष्टं तद्यथा तृणजलायुका अन्यतृणमाक्रम्य पूर्वजहानि एवमेतदिति ज्ञेयम् ॥ ३५ ॥ यमस्येति गर्भत्वमप्राप्तः सूक्ष्मशरीरावच्छिन्नस्तीव्रपापयोगाद्यातनां लभत इत्यर्थः ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥